

UDK 316.334.55 : [631.115.11:636 (497.11 Крупац)

Драган Тодоровић

Универзитет у Нишу – Филозофски факултет

Драгољуб Б. Ђорђевић

Универзитет у Нишу – Машински факултет

**СТОЧАРСКО ГАЗДИНСТВО „ЋИРИЋ“
ИЗ КРУПЦА (ПИРОТ)***

О Крупцу

Највеће село у пиротској општини са око хиљаду и по становника (име изведено од латинске речи *stipularii* – *оклопници*) смештено је у његовом југоисточном делу, на обронцима Видлича и на десној обали реке Нишаве. Настанак насеља датиран је у далеку прошлост, други или трећи век нове ере, али се изглед и социјална основа данашњег села формирају након ослобођења од Турака (Стојковић 2010, 36). Успостављањем међудржавне границе између Бугарске и Србије, одлуком Берлинског конгреса, Крупац постаје *село на граници*, погранично место, са изразито националним карактеристикама (Ћирић и Живковић 1974).

Крупачко становништво одувек је примарно било оријентисано ка сточарству задружног патријархалног типа (овчарство, козарство, коњарство), па тек онда према земљорадњи, виноградарству, повртарству и воћарству, на крају и према трговини, занатству и печалбарству. Изражена традиција планинско-пашњачког сточарства у комбинацији са гајењем житарица (пшеница и кукуруз) настављена је и након Другог светског рата (Марковић Крстић, 2010, 231).

„Турци су с почетком пролећа откупљивали јагњад и овнове да би их након тога на старопланинским пашњацима крајем јесени продавали по софијским и цариградским вашарима. У XIX веку као трговци најистакнутији су Црновунци, међу којима је посебно био познат Димитрије Дроз, који је боравио на Понору и Слпу и са осталим саплеменицима преузео целу

* Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013)*, који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

тговину сиром, маслом и качкаваљем. Они су робу продавали у Грчкој, а оданде су довозили со и тамјан (Стојковић 2010, 49).“

Изобиље пашњака и богатство воде подстицали су прераду млека у оквиру задружних бачија и организовану производњу пиротског качкаваља. Организацију бачијања у двадесетом веку преузимају задруге.

„Почетком зиме па до маја овце су држане на појатама, овчарницама, које је имало свако домаћинство. Међутим, када су дуге зиме довеле до нестанка сточне хране, стада су заједнички држана на посебним локалитетима погодним за зимску испашу, тзв. 'турлима' која су била заклоњена од јаких ветрова и мрза (Стојковић 2010, 53).“

Сточарску делатност пратила је прерада вуне, као најизраженија домаћа радиност, из чега су проистицале велике количине сукна, ћилима и других одевних артикала и предмета покућства.

Крупац је и данас снажно насеље са привредним и људским потенцијалом: постоји организована здравствена служба и осмогодишња основна школа, али и други објекти попут бензинске станице, млина, кафана и др. У самом селу постоји црква Светог Николе из 18. века, а у његовој близини и истоимени манастир.

О предмету истраживања

Предмет истраживања је монографска обрада једног породичног газдинства из села Крупац у пиротској општини, а према *Подсетнику за прикупљање грађе о породичним пољопривредним газдинствима*, израђеном под руководством др Ђуре Стевановића у београдском Заводу за проучавање села, Српском удружењу за социологију села и пољопривреде и Балканској асоцијацији за социологију села и пољопривреде.

Подсетник захтева информације о саставу и величини газдинства, члановима газдинства (према полу и старости, према школској спреми, радном статусу, приходима) и пољопривредној производњи породичних газдинстава (ратарство и повртарство, сточарство, воћарство и виноградарство).

О саговорницима

На препоруку Горана Поповића, помоћника председника пиротске општине за пољопривреду, обрели смо се у породичном газдинству Зорана Тирића из Крупаца, дугогодишњим узгајивачем сточе

и прерађивачем крављег и овчијег млека. Заједно са супругом, дочекао нас је испред свог дома речима да је добро што не каснимо с доласком, с обзиром да врло брзо мора пут Димитровграда на разговоре око продаје стоке (слика 1).

Зоран Ћирић рођен је 1961. године у Крупцу. Има старију сестру коју породица није занемарила: када се удајом преселила у Пирот, у мираз јој је оставио хектар земље и пристојну новчану надокнаду.

Иако је таман започео средњошколске дане у машинској струци, Зоран се вредно подучавао кошењу и жетвеним радовима уз помоћ ручне вршалице, припремајући се да достојно наследи оца на челу породице. Одлази у армију 1980, а жени се 1984. године; већ следеће године рађа му се син првенац, годину касније и други. И сам вођен логиком да је извеснија будућност заснована на државној служби, пре но на аргатовању на земљи, запошљава се у пиротској конфекцији „Први мај“. Започиње и студије на Машинском факултету Универзитета у Нишу, заменивши их касније Вишом машинском школом, али су обавезе на имању увек биле прече од академских. Са очевим одласком у пензију 1987. године дефинитивно везује егзистенцију за родно село и породично имање, иако формално и даље ради у конфекцијској индустрији.

Ступањем у брак са Зораном, годину дана млађа супруга Гордана беспоговорно се прихватила мукотрпног посла уздицања породичног газдинства, истовремено бринући о двоје мале деце. Родом Пироћанка, због очевог запослења у „Електронској индустрији“, живела је у Нишу све до седмог разреда основне школе, када су се доселили у Крупац. Завршила је трговачку школу и није имала никакве везе са пољопривредном. Сада су јој мужа стоке и помоћ у радионици за прераду млека свакодневне обавезе.

Имају двојицу синова, старијег Бојана (1987) и млађег Миљана (1987). Миљан, раније упослен као поштар, оженио се, добио шестомесечну ћеркицу и осамосталио у засебном газдинству у Крупцу, поклоњеном са родитељске стране. Започео је бизнис са прасадима. У пословање газдинства укључена су и два радника, један из самог Крупца, други из Пирота.

О породичном газдинству

Зоран нам поносно открива да његово газдинство припада првим регистрованим пољопривредним газдинствима у пиротском крају. Мајчина се фамилија одвајкада бавила овчарством; један од тројице браће, деда Бојко, одважио се на осамостаљивање и увећање

иметка куповином пашњака и ливада, као и узгајањем оваца, волова и коња. Након напрасне деда Бојкове смрти маја месеца 1978. године, његов зет Градимир, Зоранов отац, окреће се државној служби и будућност везује за тадашњи пиротски индустријски гигант „Тигар“. Не напушта Крупац и имање, али занемарује сточарску производњу: задрузи у Димитровграду продаје деда Бојкову заоставштину, стадо од 130 оваца, задржавајући тек десетак грла за кућне потребе и окреће се краварству. Комбиновао је ноћне смене у друштвеном предузећу и косидбу ливада у току дана, док су жене и ситна деца подмиривали обавезе према говеђем стаду. Сена са ливада било је у изобиљу, до мере и да се продавало.

Крајем осамдесетих година прошлог века преузима од оца пензионера управљање газдинством. Стадо оваца увећава на педесетак грла, а почиње и са чувањем крмача са прасадима. Купује нов трактор, реновира бачију за испашу оваца и започиње изградњу економске зграде у сеоском дворишту. Када је број оваца премашио бројку сто, Тирићи запошљавају пастире на појатама и започиње прераду прво крављег, а затим и овчијег млека. Преданост послу и трудбеништво одржали су их и инфлаторних деведесетих година двадесетог века: приноси од свиња и крава служили су за подмиривање трошкова, а овце су доносиле зараду која је улагана у унапређивање пољопривредне производње на газдинству и куповину нових парцела. Поред сеоске, подигли су и две куће у Пироту. Не занемарују ни образовање деце: старијег сина усмеравају на ветерину у Свилајнцу, а млађег убацују у млекарску школу. Тако је породица обезбедила школоване сточарске произвођаче.

Како изгледа и исплати ли се сточарска производња?

Помало нескромно, Зоран за себе тврди да је најписменији крупачки пољопривредни предузетник. Не толико по свршеној школи, колико по заинтересованости за агротехничке иновације и праћењу државних мера у пољопривреди. („Ја сам уверен у то: ко издржи још две године у пољопривреди, тај може да рачуна на успех у будућности. Држава је почела да даје неке стимулације произвођачима: за четири или пет краве, ви добијете једну цабе! А ми 'оћемо са једном кравом, козом или овцом да се обогатимо! Е, не може! А овако, на два'ес' крава ја добијем чет'ри или пет цаба!“)

До сада није учествовао у расподели државних субвенција, за шта првенствено оптужује матичну службу на локалном нивоу, која је прекинула традицију уредног снабдевања пиротских пољопривредника тзв. *бар кодovima* за стоку у стајама.

„Што мени треба уматичење оваца? Зна се да Ћирић Зоран сваке године шприца овце, вади им се крв и зна се да Ћирић Зоран има стадо од 150 оваца. Има га у компјутеру, кликнеш, ево, сваки број твој, дај му тамо... Ево, иш'о сам у Врање по овнове: онај ради у врањанску 'Алфу', супруга му ради, чува овце, не музе их, то је она 'виртембир' раса, за сто оваца добива четири'сто 'иљаде динара од државе! А што ја не могу да добијем бар код за своје производе? Лепо кажем ветеринарској инспекцији: ја прерађујем млеко у оквиру регистрованог пољопривредног газдинства, задовољио сам све услове, дајте ми бар код да могу лепо да пласирам своје производе на тржишту.

А последње краве које сам купио у околину Велике Планае и Смедеревске Паланке већ су тамо биле уматичене, добио сам одговарајуће бројеве и пошто сам се обратио у министарству за помоћ кад ми се отелила једна јуница пре двадесет дана, одговорили су ми да сам закаснио са пријавом и да више не издају бројеве за стоку. Дакле, постоји велики проблем на релацији између пољопривредника произвођача и државе. Да будем искрен и поштен, лоше раде ове стручне службе.“

Зоран сада у економским просторијама чува пет крава, три женска телета за подмладак стада, три свиње товљенице (двадесет и три је већ очувао и продао) и сто и педесет оваца. Краве у штали припадају квалитетној немачкој „симентал“ раси, овце дају 80-100 литара млека дневно, које се прерађује у 25 килограма сира, чија је тржишна цена око 600 динара (слике 2 и 3). Заједно с два пастира, прошле године чувао је две стотине својих и четрдесет туђих оваца, уз 35 свиња за тов.

Пољопривредно газдинство Ћирића продаје јагњад и телад из сопственог сточног фонда и бави се прерадом овчијег и крављег млека. На тржиште, најпре пиротску зелену пијацу суботом, у виду готових производа износе цеђено кисело млеко са деловима паприке и бели сир у кришкама; качкаваљ производе само за кућне потребе, не смеју да га придруже постојећој понуди, јер лиценцу за његову производњу има само „Нишка млекара“.

„Моје краве дају 25 до 30 литара млека, пута три, то је 750 литара, пута пет, то је три и по тоне, лактација траје седам месеци, пута три то је двадесет и једна тона, подељено на шест, то је око три тоне и нешто сира. Имам сто и педесет оваца, нека овца даје петнаест килограма сира, то је око две и по тоне сира. То није мала производња, видите. Све се то

прода на пијаци и овако приватно, пријатељима и познаницима у другим градовима. Пошто немам тај 'бар-код' не могу да своје производе понудим неком трговачком ланцу или слично. А све је лепо вакумирано и запаковано, имамо и своје налепнице, да су људи сигурни од кога купују.“

Имају осам хектара првокласних њива уз реку Нишаву, десет до петнаест хектара пашњака и ливада и додатно обрађују још пет хектара туђег земљишта у закуп. Плац са комплетно опремљеном приземном кућом (слика 4) и одвојеним економским зградама за узгој стоке и складиштење хране (слика 5) пружа се на више од две стотине квадрата. У оквиру пољопривредног домаћинства је и „млекарица“ за прераду млека (слика 6). Насупрот дворишта простире се плац са 250 квадрата економских зграда у којима су смештени комбајни за силажу и сенажу и за бербу кукуруза (заједничко власништво са ортацима из некадашњег пројекта „Река млека“) и друге прикључне машине: три трактора, плугови и друго (слика 7). Вољан је да на том простору изгради и нове производне хале. Ипак, чека да види хоће ли му се у остварењу визионарских планова прикључити сопствена деца, јер је свестан да без њихове подршке не може да реализује толике послове.

Признања за рад

Убеђен у квалитет својих производа, Зоран се никада није либио такмичења са другим посленицима у сточарству. Редово се појављивао на годишњим окупљањима пиротских пољопривредника и бивао награђиван за своје производе (слика 8). У највеће успехе убраја прошлогодишње домете: дипломе са златним медаљама са Новосадског сајма за овчије цеђено млеко и качкаваљ од овчијег млека и признање за успешну презентацију етно производа из пиротског краја са Сајма етно хране и пића у Београду (слика 9), о чему је писала пиротска „Слобода“ (слике 10 и 11).

„А добио сам златну медаљу за овчији качкаваљ и за цеђено млеко на Новосадски сајам, освојили смо максимално сто бодова, од сви излагачи из Словеније, Хрватске и друге земље. Ако коза лаже, рог не лаже, ево извештаја у новинама. О цеђеном млеку са паприком новине су писале као о 'робној марки Србије'. На годишњим окупљањима пољопривредних произвођача из Пирота редовно добијам признања. И престао сам више да идем на сајмови, потврдио сам се ко сам и шта сам. Чак су долазили из оне емисије 'Експлозив' да сниме прилог о томе како се прави качкаваљ. И шта се десило?

После неколико дана дошла ми је инспекција да ме испитује зашто производим качкаваљ! Замислите!“

Може ли држава да помогне?

Зоран сматра да држава не сагледава адекватно пиротски крај у својим развојним плановима. Комасација није никада спроведена, никакав систем за наводњавање не постоји, иако Пироћанци имају воду на само четири метра дубине.

„Бог нам је све дао, имамо сунце, плодну земљу, воду на четири метара дубине. Ја сам ове године остварио осам до десет тоне по хектару, а што не бих могао и целих шеснаест? Што морам да садим чет'ри хектара кукуруз кад могу само два, пута шеснаест тоне, то је тридесет и две тоне, за ову стоку то је сасвим довољно. Исто то важи и за луцерку и за пшеницу. Али, ништа од тога неће бити док ми сами, држава и локалне самоуправе не мотивишемо младе људе да загризу посао на селу.“

Државна би помоћ локалним мештанима добродошла и у смислу подршке афирмисању производње органске хране: на непрегледним пашњацима висоравни Тепош овце се напасају лековитим биљем и пију изворску воду.

„Проблем је само један: триста шездесет и пет дана мораш да будеш око крава, оваца и свиња, људски фактор је најважнији, а ја не могу све сам да урадим. Пастир је због воде целог лета тамо у бачију, у појати, тамо спава, тамо ја одлазим по млеко. И због тога ја тврдим да овчији сир и млеко са тог простора могу да се продају као органска храна. Стара планина обилује лековитим биљем, све је чисто, ништа се не третира хемикалијама. Само треба стимуланс за такву производњу.“

Последњих неколико година није седео скрштених руку, непрестано је настојао да побољша пољопривредно деловање и повеже вредне крупачке домаћине у напредне организационе форме. Између 2007. и 2008. године осмислио је и реализовао пројекат „Река млека“ под покровитељством једне шведске фондације. О њиховим успесима такође су писале новине у Србији (слика 12).

„Ево, између 2007. и 2008. године ја сам повезао по пет домаћина из Крупца и суседног Извора у групу и у пројекат 'Река млека', не знам да ли сте упућени, то су финансирани

Швеђани. Организовали смо заједничку прераду крављег и овчијег млека, исти квалите, све вакумирано, све су нас они лепо научили како да радимо. Купили смо комбајн за силажу и сенажу.

И шта се десило? Требало је да се региструјемо као правно лице, јер не можемо тек тако да се групишемо и сами прерађујемо млеко! Ма, пустите нас да радимо и да се сналазимо како знамо и умемо, немојте да нас нон-стоп саплићете! Што мора мој остарели комшија, који производи једва петнаест литара млека, да предаје своје млеко у млекару, а ови да му то не плаћају годинама, и да не може да оствари своје право чак ни на суду? Мора да се скрши тај лоби, тај Сатфорд, како се већ зове, што је купио српске млекаре и сад држи монопол. А ми имамо изванредне производе, мој син је технолог, упослићу још неког, имам капацитете да произведем петсто литара млека, а сада производим тек двеста, двеста педесет литара. Дај да људи раде, 'оћу и да уђем у систем ПДВ-а, није проблем, држави да дам, што да не, она нека после одваја за школство, здравство и тако даље. Ево, нека се моја фирма зове 'Занатска радионица за прераду млека на традиционалан начин!' Не, нико нема слуха. Зашто? Из разлога да могу да купе млеко од 'Нишке млекаре' и зато што то 'Нишка млекара' сада прави пиротски качкаваљ! Ало, људи, па то је ван сваке памети! Мени није јасно зашто мој син Миљан не може да производи качкаваљ. И он и снајка су инжењери прехрамбене технологије.“

Описује нам да је пре тога, 2001. године, покушао са покретањем регистроване сеоске задруге, као и са *Удружењем сточара Пирота*, али да су надвладала махом негативна искуства у суочавању са администрацијом и бирократијом.

„Покушао сам 2001. године да створим задругу, регистровану, све, све, све. И – ништа, нисам имао с ким да кренем, деца била млада, тек се школовала. А у ту раду се не креће са неписменим овчарима, него са квалификованом радном снагом. Или, да је хтела локална самоуправа да нам купи пропале фарме, у време кад смо водили онај пројекат, где би нам сад био крај. 'Ајмо људи, да имамо седамсто, осамсто, хиљаду оваца, пет-шес' пастира да се међусобно допуњују, то ће тако да одјекне у Србију, прва средства која се буду додељивала ми ћемо да покупимо. После ће све да буде лакше. Међутим, не, није било добре воље, и сад се опет сви мучимо.

Покушао сам и са организовањем Удружења сточара Пирота. И кад сам видео како се ради, одма' сам побег'o. А шта се ради? Убаце се људи који имају време, који знају да пишу којекакве пројекте, направе спрегу са Заводом за пољопривреду и министарством и добију пројекат. Онда изврше пројекат и поделе међусобно паре, а ми им дођемо као покриће да уопште нешто раде. А шта треба да ради то Удружење? Ако је сушна година, да нам набави кукуруз по цени са војвођанске берзе, да уговоре продају вишка јагњаци по тржиним ценама. А не ово њихово, то је праће новца. Дај ономе коме заиста треба да даш, коме стварно треба, домаћинима који чувају стоку на својим газдинствима, а не некакве „мангулице“ и „буше“. Овако се одбијају поштени људи у намери да затраже помоћ, они просто не желе да се нађу у друштву некаквих превараната.“

Могу ли сељани да ураде нешто за саме себе?

Помоћ државе од пресудног је значаја, али Зоран сагледава и однос самих људи према могућности поштеног зарађивања на селу. Критикује многе своје мештане за нерад. Газдовање на сеоском домаћинству увек је исплативо, сматра Зоран.

„Ево, направио сам недавно просту рачуницу: десет до дванаест хиљада евра може да заради професионалац који зна да закоље свињу, јагње или теле. А не да се запије негде у кафани, па да га нигде нема кад ти треба. Јер Крупац има око 1800-2000 оваца, око 400 крава, Крупац је потенцијал један. Ево, ја терам месо за Ниш, то ништа није организовано, зовем људе да се укључе, они се све изговарају да им се то нешто не исплати. А мени су моје свиње давала од 55 до 58 посто употребљивости, што је изванредан резултат.“

А често му се дешава да у родном селу не може да упосли пастира, коме би дао добру плату и додатно наградио на крају сезоне.

„Био је пастир из Димитровграда, погодили смо се да музе овце, дао сам му добру плату, цигарете да пуши, и он ми на крај каже да неће да музе. Морао сам да погодим другог човека да то уради. Погодба је била да буде са овцама док год могу да користе испашу, све до Митров дана и првих снегова, тако је било одвајкада. Он ми првог новембра саопштава да неће више да ради. Ја погодим трећег човека и платим га унапред, а овог првог замолим да ми се нађе на два дана око Аранђеловдана, јер овај садашњи слави ту славу. И опростим

му у то име неки дуг који је имао према мени, три-четири хиљаде динара. Он дошао само један дан око славе и отишао без поздрава. А овај други, кад му прошла слава, дошао на пос'о полупијан; ево, данас га пазим да случајно не попије ракију-две и занемари обавезе. Ја му још долазим на славу, да га удовољим, да му будем гост, а остављам рођеног кума! И шта му се још десило. Повео овце у испашу и у повратку као побегле му овце у њиву од тридесет ари засађену купусом. А овца кад једном нешто згази, онда неће то више да једе. А сад је крај сезоне, нема више хране у изобиљу, ја купујем онај отпад од купуса и луцерку да их прехраним. И кад сам повисио тон док сам га критиковао што је то урадио, он оставља пастирску тољагу и каже да одлази. Како годе се окренем, ја сам матиран, не могу да функционишем.“

Уместо да се прихвате посла, многи млади људи радије се окрећу скромним социјалним давањима. Не може да себи објасни ту летаргију међу људима у напону радне снаге. Није киван на комшије Роме, којих има стотинак у селу, али посебно препознаје такво понашање међу њима.

„И још ово ћу да кажем, па нека... Држава мора да буде рестриктивна кад додељује социјалу, само тамо где треба и где не постоји други излаз, где је болест у питању и неспособност за рад. А не, он два метра човек, неће да ради, него прима социјалу. У Крупац има стотинак Цигана, ништа немам против њи', само што нико неће да ради, само вребају социјални програм. Не може то тако.“

Трезвено размишља о будућности матичног газдинства. Свестан је да без подршке синова и њихових одвојених породица не може да оствари све своје визионарске погледе. А жао би му било да све пропадне, јер је убеђен у перспективу модерне сточарске производње у Крупцу.

„Ја имам две куће у Пироту, али не желим да живим тамо. И продаћу их, шта ће ми. Мени је битно да заинтересујем своју децу да наставе овај посао, у ствари, да ми активно помогну да наставим да радим ово што сам започео. Па, чак и да још више проширимо производњу. Ако неће, то је њихова ствар, нека живе како хоће. Ја и Гордана не можемо даље да напредујемо сами. Мени су они најсигурнија помоћ, на њих једно могу са сигурношћу да се ослоним.

А лепо им објашњавам, кад би сад грунули заједно у послу, хеј, где би нам био крај! Ви живите у Пироту у две куће; као

што онај упали сваког дана ауто и одлази на пос'о у 'Тигар' у Пирот, тако ви овде долазите да радите. Хајде да чувамо двеста и педесет или триста оваца, ја ћу све да координирам, знам посао и познајем ту проблематику. Упослићемо и два или три пастира, није проблем. Овде отворимо савремени објекат за два'ес' крава. Рачунао сам: кад прерадимо млеко и продамо сир, може да остаје дневно чиста зарада, кад поклопимо све трошкове, између сто и педесет и двеста евра. Па, то нема ни на Запад! Али, треба да се ради, то је неминовно. Не може само да се онако малограђански говори: он је богат, ми имамо кућу, шта ће то нама. Кућа не чини ништа, рад је најбитнији. Изгледа да моја деца немају такве видике, страх ме да не буде касно кад то једном с'вате.”

На основу вишегодишњег искуства, Зоран сматра да има рецепт како је могуће успешно живети од пољопривреде: неуморан и поштен рад, као и контролисање свих производних фаза.

„Ја сам у моју генерацију успео, знам како треба да се ради. Пољопривреда је један ланац. Гарантујем вам да бих, кад би ми неко сад дао хектар плодне земље да засадим поврће, од тога живео као лорд. На почетку је примарна производња, она ствара сировине. Сировине се даље прерађују, дорађују или пакују. Ниједна карика у том ланцу се не препушта другоме. Па ни она последња: потруди се да пласираш сам свој производ. Има сто примера где се неко обогати само тако што продаје туђе производе и туђу муку. Све треба да се добро осмисли, да се добро организује, да се обезбеде све неопходне машине и резултат мора да дође...”

И још нешто: општа пљачка је настала и крађа. Он украдне данас пет кубика дрва, прода и он је господин. А ово што вам ја причам, то је озбиљан, мукотрпан и одговоран рад. Ја сам још крајем августа престао да музем овце и не правим више овчији сир. Зашто? Зато што је лоша година била, суша велика владала, а овце морају да буду у добру кондицију, да се припремају за јагњад и да лактација буде добра и следеће године. А ја морам од тог истог августа да надаље улажем и за пастира, и за лекове, за кукуруз, а тек марта почињемо да скидамо јагњад.“

Закључак

Сме ли Србија да свој развој у скорој будућности везује и за *агроиндустрију*? Сме, закључује актуелни председник Националног аграрног савета у недавном ауторском тексту у дневном листу

„Политика“ (Трнавчевић 2012). Али, под претпоставком промењеног односа према пољопривредницима, тачније пружањем дугорочне и вишеструке државне помоћи преосталим домаћинима на селу. Будући подухвати започели би увећаним давањима за пољопривреду у буџету. Из тих би се средстава реално могле реализовати инвестиције у привредне гране усмерене на производњу хране, попут улагања у наводњавање, у нове машине, пластенике за поврће и расну стоку. Једнако, друштвена брига огледала би се и у подучавању земљоделача и горштака новим агротехничким мерама којима би могли да увећају приносе. Оваквим би се организованим потезима временом могло очекивати смањивање одлива садашњег сељаштва са родних огњишта и повратак младих генерација школованих пољопривредника на запарложење њиве и планинске пашњаке. Наравно, и подстрек Зорановим синовима да вежу своју будућност за родно село и не одустану од даљег уздизања пољопривредног газдинства „Ђирић“.

Литература

- Трнавчевић, Захарије. Србија као агроиндустрија. *Политика* 23. новембар, 23, 2012.
- Марковић Крстић, Сузана. “Живот на граници и врелу.” У *Од путање до аутостраде: споменица Јована Ђирића*, приредили Д. Б. Ђорђевић, А. Г. Костадиновић и Љ. Р. Митровић, 219-233. Ниш: ЈУНИР и Универзитетска библиотека „Никола Тесла“, 2010.
- Стојковић, Драгана. “Насеља и становништво општине Пирот – осврт на поједине историјске, етничке и демографске карактеристике.” *Гласник Етнографског музеја у Београду* 74 (1) (2010): 11-108.
- Ђирић, Јован В. и Витомир В. Живковић. *Крупнац: географија, историја, друштвени живот, народнослободилачки рат*. Пирот и Ниш: ГИП „Просвета“, 1974.

Фотографије



Слика 1: Зоран и Гордана Ћирић (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 2: Бокс са кравама (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 3: Бокс са овцама (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 4: Двориште са кућом за становање (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 5: Економске зграде за стоку и складиштење хране (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 6: Радионица за прераду крављег и овчијег млека (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 7: Плац са за смештај механизације (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 8: Одличја са такмичења (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 9: Златне медаље са Новосадског сајма и Сајма етно хране и пића у Београду (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 10: Насловница из пиротске „Слободе“ (4. децембар 2010) (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 11: Текст из пиротске „Слободе“ (16. април 2011, стр. 5) (Д. Тодоровић, 2012)



Слика 12: Текст из београдског „Press“-а о крупачком пројекту „Река млека“ (24. јануар 2011, стр. 14-15) (Д. Тодоровић, 2012)

Драган Тодоровић
Драгољуб Б. Ђорђевић

СТОЧАРСКО ГАЗДИНСТВО „ЋИРИЋ“ ИЗ КРУПЦА (ПИРОТ)

Резиме

У тексту се из социолошког угла монографски обрађује пољопривредно газдинство породице Ћирић из Крупца, највећег сеоског насеља у средњем и горњем Понишављу са Лужницом, према граници са Бугарском.

Кључне речи: југоисточна Србија, Пирот, Крупац, пољопривредно газдинство, домаћинство Ћирића, сточарска производња.

LIVESTOCK BREEDERS „ĆIRIĆ“ FROM KRUPAC (PIROT)

Summary

From the sociological viewpoint, the paper deals monographically with the agricultural household of the Ćirić family from Krupac, the largest village in the middle and upper Ponišavlje with Lužnica, toward the Bulgarian border.

Key words: southeastern Serbia, Pirot, Krupac, agricultural household, the Ćirić family, livestock breeding.